STAND VAN ZAKEN RAPPORT

Lokale energie-initiatieven in Overijssel

Waar staan we in 2025?

LOKALE ENERGIE OVERIJSSEL

STAND VAN ZAKEN RAPPORT

Lokale energie-initiatieven in Overijssel

waar staan we in 2025?

Hoe gaat het in 2025 met de lokale energie-initiatieven in Overijssel? Aan welke projecten werken ze? Wat gaat goed, waar lopen ze tegenaan, en vooral: wat hebben ze nodig om een nog grotere rol te kunnen spelen in de energietransitie? Wat kunnen gemeenten, provincie, netbeheerders en wij vanuit Lokale Energie Overijsel doen om de realisatiekracht van de initiatieven te vergroten?

Om daar antwoord op te krijgen, spraken we met 25 initiatieven verspreid over de provincie. De inzichten uit deze gesprekken, de breed gedeelde successen, knelpunten en aanbevelingen zijn verwerkt in dit rapport.

Wat is een lokaal energie-initiatief?

Een lokaal energie-initiatief is een groep bewoners die samen aan de slag gaat met duurzame energie. Ze willen bijvoorbeeld zelf stroom opwekken met zon of wind, of energie besparen in hun buurt. Deze initiatieven staan open voor anderen uit de omgeving: buurtgenoten kunnen lid worden, meedenken en meedelen in de opbrengsten.

Hoe zo'n initiatief ontstaat, verschilt. Soms begint het vanuit een werkgroep duurzaamheid, soms door een stimulans vanuit de gemeente, een dorpsbelang of als reactie op plannen voor grootschalige energieopwekking in de buurt. Het aantal actieve betrokkenen varieert: van twee mensen tot meer dan dertig. Wat ze gemeen hebben, is dat het werk grotendeels wordt gedaan door vrijwilligers. Mensen met hart voor de zaak!

Steeds meer initiatieven werken (deels) met betaalde krachten. Ook wordt bij grotere projecten vaak externe expertise ingeschakeld. Betaald werk maakt het vaak mogelijk om meer diversiteit in de (werk)organisatie van de coöperatie te creëren.

Lokale energiecoöperaties versterken de energietransitie

Lokale energie-initiatieven spelen een belangrijke rol in de energietransitie. Ze realiseren projecten die bijdragen aan de energiedoelen én zorgen voor draagvlak, omdat bewoners kunnen meedoen en meeprofiteren. De afgelopen jaren zijn er in Overijssel veel van deze initiatieven ontstaan. Onder de naam Lokale Energie Overijssel ondersteunen Natuur en Milieu Overijssel en de provincie deze initiatieven met kennis, netwerkvorming en financiering.

Zonne-energie onder druk

Veel initiatieven hebben hun positie versterkt door zonprojecten: daken en velden werden vol gelegd. Regelingen zoals de Postcoderoos en de SCE maakten veel mogelijk, en de hoge stroomprijzen in 2022 en 2023 zorgden voor aantrekkelijke opbrengsten.

Tegenwoordig is het ontwikkelen van zonprojecten lastiger. Subsidies worden afgebouwd, een netaansluiting is moeilijk te krijgen en financiering is niet vanzelfsprekend. Toch blijft zonne-energie een waardevolle bijdrage aan de energietransitie. Hoe de stroomprijzen zich ontwikkelen in de toekomst is onzeker, maar de impact van zon blijft.

Grote diversiteit in energie-initiatieven

Hoewel we vaak spreken over lokale energie-initiatieven, zijn de meeste initiatieven in Overijssel coöperaties. De variatie tussen deze coöperaties is groot. De ene coöperatie richt zich op innovatie, de andere op energiebesparing bij huishoudens, en weer een andere op

energieopwekking via zon of wind. Die diversiteit is een kracht, maar vraagt ook om maatwerk in ondersteuning.

Trend in aantal initiatieven

In de beginjaren was er sprake van een onstuimige groei van het aantal energie-initiatieven. Het opstarten van deze initiatieven werd ook aangejaagd door NMO met ondersteuning van de provincie Overijssel. De focus van de initiatieven was divers, maar een flink aantal zette in op zon, en in wat mindere mate op wind.

De laatste jaren stagneert de groei van het aantal lokale energie-initiatieven. Dit komt met name door verzadiging. In vrijwel elke gemeente is minstens één actief initiatief met ten minste één opwekinstallatie. In grotere gemeenten zijn er vaak meerdere, bijvoorbeeld in verschillende dorpskernen zoals in Raalte, of per wijk zoals in Zwolle. Vorig jaar was er sprake van 121 initiatieven, waarvan 55 in Twente en 66 in West-Overijssel.

De aard van de initiatieven verschilt sterk: sommige zijn al jaren actief en hebben meerdere projecten gerealiseerd, anderen staan aan het begin of combineren energie met bredere maatschappelijke doelen. Er zijn ook veel ‘slapende’ initiatieven, waar ondanks inzet nog geen projecten van de grond zijn gekomen.

Hoewel het realiseren van grote energieprojecten altijd uitdagingen heeft gekend, is het ontwikkelen van met name zon al enkele jaren bijzonder lastig. Het merendeel van de zonneprojecten waar in eerdere jaren voorbereidingen voor werden getroffen, bleek dit jaar stil te liggen of definitief te zijn afgezegd. Mede door deze uitdagende situatie staan veel coöperaties voor de fundamentele vraag hoe ze hun toekomst zien. Houden ze het bij hun bestaande assets, die op termijn ontmanteld zullen worden, of groeien ze door, bijvoorbeeld richting windprojecten of een verbreding voorbij energieopwek?

Dit jaar noemden coöperaties voor het eerst dat hun coöperaties en projecten steeds complexer worden in de organisatiestructuur. Projecten krijgen aparte rechtsvormen, en bij meerdere projecten ontstaat een complexe organisatiestructuur met meerdere BV’s en stichtingen.

Nieuwe energie bij wind

Waar de energie rondom zon wat lijkt af te nemen, komt er juist beweging bij wind. In 2025 heeft wind veel aandacht gekregen door de provinciale aanpak. Het doel is om in 2030 90 windmolens te realiseren, met 50% lokaal eigendom. In bijna elke gemeente zijn coöperaties actief om dat lokale eigendom mogelijk te maken.

Ondertussen blijven de eerder ontwikkelde zonnedaken en zonnevelden gewoon liggen. Ze blijven duurzame energie opwekken en wachten op betere tijden.

Wind

Energiecoöperaties in de windopgave van Overijssel

In 21 gemeenten in Overijssel ligt de opdracht om windenergie te ontwikkelen. In de meeste gemeenten staan lokale energiecoöperaties klaar om hieraan bij te dragen. Ze dienen plannen in, wachten op beoordeling of zoeken samenwerking met commerciële ontwikkelaars. Soms willen coöperaties wel aan de slag met de ontwikkeling van een windproject, maar lukt dat niet door weerstand vanuit de omgeving, de houding van de gemeente of de ontwikkelaar. Coöperaties geven aan dat ze hierin rugdekking wensen en verwachten van de provincie of de gemeente.

Waarom zetten coöperaties zich in?

Omdat ze vinden dat de opbrengsten van windenergie ook lokaal moeten landen, en niet alleen de lasten. Ze willen bijdragen aan de energietransitie én zorgen dat de gemeenschap meeprofiteert.

Samenwerking en speelveld

Windontwikkeling is complex en raakt veel partijen: van financiers en ontwikkelaars tot gemeenten, provincie en de lokale bevolking. Energiecoöperaties hebben met al deze spelers te maken. Dat levert kansen op, maar zorgt er ook voor dat windontwikkeling intensief is en veel vraagt van coöperaties.

De rol van de provincie

De provincie behandelt en beoordeelt windinitiatieven en zijn daarmee het zogenaamde bevoegd gezag.

Meerdere energiecoöperaties zijn momenteel met hen in gesprek over de zogeheten anterieure overeenkomst: een contract waarin afspraken staan die nodig zijn om medewerking van de provincie te krijgen voor een windproject. Coöperaties zijn kritisch over deze anterieure overeenkomst: de provinciale kosten zijn hoog, vooral voor kleinere projecten, en de toon van het contract wordt als streng en eenzijdig ervaren.

Beleidskader van de Provincie Overijssel

De provincie Overijssel heeft samen met de meeste gemeenten afspraken gemaakt over het opwekken van duurzame energie met windturbines. De provincie voert hierin de regie en is het bevoegd gezag. Dat betekent dat zij verantwoordelijk is voor het beoordelen en goedkeuren van windprojecten.

Initiatiefnemers kunnen in verschillende rondes hun projectvoorstellen indienen bij de provincie. Die bekijkt vervolgens of het plan past binnen het beleid en de voorwaarden.

Het doel is om in totaal 90 windturbines te realiseren in Overijssel. Een belangrijke voorwaarde in dit beleid is dat minstens 50% van elk project in lokaal eigendom moet zijn[1]. Deze afspraken zijn in november 2024 officieel van kracht geworden.

[1] Zie document: 'Beleidsregel voor het indienen van een aanvraag voor windenergie in de provincie Overijssel'

Wat doet NMO rondom windenergie?

Natuur en Milieu Overijssel (NMO) staat positief tegenover het windbeleid van de provincie Overijssel. Ze vinden het belangrijk dat windprojecten lokaal worden gedragen en zetten zich daarom actief in voor lokaal eigendom, waarbij een deel van de opbrengsten ten goede komt aan de lokale gemeenschap.

Om energiecoöperaties in Overijssel te ondersteunen, heeft de provincie een opdracht verstrekt aan NMO, Energiecoöperatie Overijssel (ECO) en Energie Samen. Vanuit die opdracht helpt NMO coöperaties onder andere met het maken van business cases, het komen tot samenwerkings- en aandeelhoudersovereenkomsten of gesprekken met de commerciële ontwikkelaars.

Daarnaast biedt NMO praktische ondersteuning via:

1. *LEI-vouchers: een financiële bijdrage vanuit de provincie Overijssel voor startende initiatieven*
2. *LEI-coaches: door de provincie gefinancieerde experts die coöperaties begeleiden bij hun windprojecten*
3. *Werkgroepen: Waar coöperaties binnen de regio's Twente en West-Overijssel met elkaar samenwerken.*

Met deze aanpak helpt NMO lokale initatieven om hun rol in de windopgave van Overijssel goed en stevig neer te zetten.

Toch zijn er ook positieve geluiden. Zo heeft het Energiefonds Overijssel (EFO), dat werkt binnen provinciale kaders, haar voorwaarden aangepast. Door de zogeheten revolverendheid te verlagen kan het fonds meer risico nemen en dus beter ondersteunen bij de financiering van windprojecten. Energiecoöperaties zijn positief over de nieuwe voorstellen van EFO om windontwikkeling te financieren.

De rol van gemeenten

Gemeenten hebben afspraken gemaakt met de provincie over hoeveel windenergie ze willen opwekken en waar dat kan. Ze kunnen coöperaties zowel financieel ondersteunen als hen rugdekking bieden, door garant te staan voor leningen. Ook kunnen ze het bevoegd gezag van de provincie overnemen.

Energiecoöperaties ervaren grote verschillen tussen gemeenten. Sommige steunen de windontwikkeling actief en stimuleren lokaal eigendom, bijvoorbeeld via garantstellingen of risicodragende leningen. Andere zijn afwachtend of onbetrouwbaar in hun houding.

Coöperaties hopen op meer betrokkenheid: als zij zich inzetten voor lokaal eigendom, willen ze dat gemeenten hen daarin zichtbaar steunen. Dat kan door duidelijke zoekgebieden aan te wijzen, door samen op te trekken in het project of door de eerder genoemde garantstellingen of leningen. Slechts een handvol coöperaties geeft aan dat de gemeente lokaal eigendom op deze manier stimuleert. In de overige gemeenten verwachten de coöperaties een meer proactieve houding dan de gemeente nu laat zien.

Leergang voor gemeenten: lokaal eigendom en wind

Om gemeenten te helpen bij hun rol in windprojecten en het ondersteunen van lokale energiecoöperaties, heeft NMO samen met adviesbureau Enber een speciale leergang georganiseerd: 'Lokaal eigendom en wind voor gemeenten'.

Tijdens vier sessies bij de NEO Werkplaatsen kregen gemeenten uitgebreide uitleg over hoe windontwikkeling werkt, wat er komt kijken bij lokaal eigendom en op welke manieren zij coöperaties kunnen ondersteunen. De leergang had in totaal dertig deelnemers.

De netaansluiting

Voor windprojecten is een aansluiting op het elektriciteitsnet nodig. In het grootste deel van Overijssel is Enexis de regionale netbeheerder. Zij beoordeelt of en waar een aansluiting mogelijk is. Op dit moment hebben nog maar weinig coöperaties contact gehad met Enexis, maar dat zal snel veranderen. Zicht op een aansluiting is namelijk essentieel voor het verkrijgen van financiering.

Sommige coöperaties vinden het vreemd dat netaansluiting geen rol speelt in de beoordeling van windinitiatieven. Een aansluiting kan het proces juist versnellen en heeft alleen maar voordelen.

Reactie provincie:
De provincie selecteert windinitiatieven in eerste instantie op ruimtelijke gronden. Een netaansluiting is geen ruimtelijk argument. Aangezien de meeste coöperaties nog niet over een netaansluiting beschikken, zou het meewegen van een netaansluiting overigens een drempel opwerpen. Bovendien brengt een netaansluiting kosten met zich mee. had in totaal dertig deelnemers.

Positieve ontwikkelingen en kansen

Provincie is pro-actief en goed bereikbaar

Op meerdere vlakken zijn energiecoöperaties positief over de rol van de provincie. Ze waarderen dat de provincie actief stappen zet om de energietransitie te versnellen. Ook het feit dat coöperaties een vast en goed bereikbaar contactpersoon hebben bij de provincie wordt als prettig ervaren.

Verlaging revolverendheid

Een belangrijke verbetering is de verlaging van de revolverendheid van het Energiefonds Overijssel. Revolverend betekent dat uitgeleend geld weer terug moet komen bij het EFO. De provincie had dit eerst vastgesteld op 90%, maar heeft het verlaagd naar 87,5%. Hierdoor kan het fonds meer risico nemen en coöperaties beter ondersteunen bij de financiering van windprojecten.

Coöperaties positief over LEI-F

Daarnaast is het vernieuwde LEI-F voorstel van het EFO positief ontvangen. Het biedt financieringsmogelijkheden die andere fondsen niet onder dezelfde voorwaarden kunnen bieden. Zie pagina 24 voor meer over het Energiefonds Overijssel.

De LEI-F ondersteunt coöperaties bij de ontwikkeling van een windproject door een groot deel van de ontwikkelkosten te dekken. Naast de LEI-F legt de coöperatie zelf ook ontwikkelgeld in. Dit versterkt volgens EFO de betrokkenheid van de lokale gemeenschap bij duurzame energieprojecten.[2]

Kritiek en zorgen

Ongelijk speelveld tussen ontwikkelaars en coöperaties

Energiecoöperaties hadden graag eerder willen professionaliseren, zodat ze actiever met de provincie hadden kunnen meedenken over de kaders voor het windbeleid en lokaal eigendom. Daardoor zouden nu bijvoorbeeld vooral grote windmolens zijn toegestaan, terwijl de omgeving en coöperaties soms liever kleinere molens zien. Ook hadden ontwikkelaars vaak al toegang tot geschikte grondposities, waardoor coöperaties zich nu moeten ‘inkopen’ om mee te kunnen doen. De coöperaties starten daardoor al met een 1-0 achterstand.

In de beleidsregel voor het indienen van een aanvraag voor windenergie wordt lokaal eigendom beoordeeld op de aanwezigheid van een samenwerkingsovereenkomst of intentieovereenkomst.
De juridische waarde van een intentieovereenkomst is beperkt voor een coöperatie en brengt de coöperatie niet een stap verder. Door deze verwoording is er ruimte voor een initiatiefnemer om de stap van een intentieovereenkomst naar een samenwerkingsovereenkomst uit te stellen, waarmee de kansen op lokaal eigendom fors worden verkleind.

Reactie provincie:
Het realiseren van lokaal eigendom is maatwerk. Per project verschilt wat nodig is om tot lokaal eigendom te komen. Een intentie- of samenwerkingsovereenkomst kan daarbij nodig zijn, maar deze tussenstappen zijn geen vereiste.

Gebieden aanwijzen in plaats van uitzoeken

Coöperaties geven aan dat het zou helpen als provincie of gemeente duidelijker gebieden hadden aangewezen voor windontwikkeling. Dat zou hen én grondeigenaren het gevoel geven gesteund te worden. Nu ontstaat het risico op lokale spanningen tussen tegenstanders en mensen die wél willen bijdragen.

Praktische knelpunten

Voor kleinere coöperaties is het invullen van lokaal eigendom een intensieve klus. Het vraagt zoveel aandacht dat andere projecten, zoals ledenwerving of warmte-initiatieven, tijdelijk op een lager pitje staan.

Reactie provincie:
Uit de programmeringsafspraken die tussen de provincie en de meeste gemeenten zijn gemaakt, volgt dat er afgebakende gebieden zijn aangewezen. Deze gebieden zijn in overleg met gemeenten bepaald en terug te vinden op overijssel.nl/wind. Waar gemeenten geen gebied hebben aangewezen, is het gehele grondgebied opengesteld.

[2] Lees meer op: www.energiefondsoverijssel.nl/leif

Zon

In Overijssel zijn inmiddels ruim 100 zonnedaken en bijna 20 zonneparken gerealiseerd in lokaal eigendom. Daarnaast zijn er nog tientallen zonprojecten in ontwikkeling, of wachten coöperaties bewust af tot de omstandigheden verbeteren. Van oudsher vormen grootschalige zonprojecten –op dak of op land– de kern van veel energiecoöperaties. Qua opwek ligt zonne-energie dan ook goed op koers om de RES-doelen voor 2030 te halen. Maar om dat vol te houden, zijn ook de komende jaren nieuwe projecten nodig.

Uitdagingen bij zonprojecten

Toch staat de ontwikkeling van zonprojecten al langere tijd onder druk.

De belangrijkste knelpunten:

- **Ruimtelijke beperkingen:**
  De regels zijn aangescherpt via de Voorkeursvolgorde Zon op Land. Sinds oktober 2023 staat de provincie geen nieuwe zonneparken op landbouwgrond meer toe.

- **Netcongestie:**
  Dit speelt bij alle energieprojecten, maar in het bijzonder bij zonprojecten. Bij de opwek van zonne-energie ontstaan grote pieken in het stroomaanbod, wat het elektriciteitsnet zwaar belast. Er is grote onzekerheid over het krijgen van een aansluiting, en op welke termijn.

- **Financiële haalbaarheid:**
  De businesscase is vaak krap of zelfs negatief. Dat komt door lage vergoedingen vanuit de SCE- en SDE-regelingen. Ook zijn de lage (financiële) opbrengsten een probleem; zowel wanneer de zon schijnt, als wanneer de zon niet schijnt.

In 2021 zijn in de Regionale Energiestrategie (RES) 1.0 doelen vastgesteld voor de opwek van zonne- en windenergie. Daarbij is een tussendoel afgesproken voor 2030 en een einddoel voor 2050.

In West-Overijssel is inmiddels 59 procent van het 2030-doel voor zonne-energie gerealiseerd: 431 van de 730 gigawattuur (GWh).[3] Daarnaast zit nog eens 20 procent in de pijplijn. In Twente ligt de voortgang iets hoger. Daar is is al 67,5 procent van het doel gehaald, met 405 van de 600 GWh gerealiseerd. Met nog 28 procent in de pijplijn.[4] Als de ontwikkeling van zonprojecten doorzet en nieuwe plannen worden uitgevoerd, lijkt het tussendoel voor 2030 in beide regio's haalbaar.

Het einddoel voor 2050 ligt echter een stuk hoger. Volgens de Energievisie van de provincie Overijssel, waarin wordt uitgegaan van een evenredige bijdrage aan een klimaatneutraal Nederland, is er in 2050 vier keer zoveel grootschalige zonne-energie nodig als nu gerealiseerd en in ontwikkeling is. Zelfs in een alternatief scenario, waarin sterk wordt ingezet op energiebesparing en alleen de resterende eigen energievraag lokaal wordt opgewekt met zon en wind, is nog altijd bijna drie keer zoveel zonne-energie nodig als er nu is of gepland staat.

[3] Lees meer in het Voortgangsrapportage juni 2025 | Regionale Energiestrategie West-Overijssel
[4] Zie: Energiestrategie Twente (april 2025)

Ook bij zon-op-dak zijn er obstakels. Denk aan extra kosten voor constructieve aanpassingen of hogere verzekerings-premies. Deze zetten de krappe businesscase nog verder onder druk. Daardoor komen projecten regelmatig stil te liggen, of trekken coöperaties zich terug uit samenwerkingen met commerciële ontwikkelaars. Waar commerciële partijen risico durven nemen, zijn coöperaties juist voorzichtig met geld van de gemeenschap.

Soms brengen projecten zelfs financiële risico's met zich mee, bijvoorbeeld door investeringen in plannen die uiteindelijk niet doorgaan, of door verplichtingen richting financiers terwijl de inkomsten tegenvallen. Meerdere coöperaties geven aan dat zon veel tijd en moeite kost voor een relatief beperkte opbrengst. Als projecten vaak stranden, daalt de motivatie bij vrijwilligers.

Kansen en oplossingsrichtingen

Toch blijft zon-op-dak een aantrekkelijke manier om duurzame energie op te wekken. Grote daken van stallen, loodsen of bedrijfspanden stuiten zelden op weerstand, en coöperaties hebben veel ervaring met dit soort projecten.

Om de businesscase te verbeteren, kijken coöperaties naar nieuwe oplossingen:

- **Batterijopslag:**
  Om energie op te kunnen slaan bij lage prijzen en later terug te leveren. Voor sommige projecten is dit inmiddels noodzakelijk om financieel rond te komen

- **Corporate Power Purchase Agreements (PPA's):**
  Contracten met vaste afnemers zorgen voor stabiele inkomsten.

- **Lokaal leveren**
  Er is veel interesse om stroom direct aan de eigen gemeenschap te leveren, al zijn daar nog juridische en technische obstakels (zie ook het hoofdstuk Innovatie op pagina 18).

Ook op financieel en administratief vlak zien coöperaties kansen. De infrastructuur van zonprojecten gaat vaak 50 jaar mee, terwijl vergunningen en exploitatieduur veel korter zijn. Door bestaande projecten langer te mogen exploiteren, kunnen er meer inkomsten gegenereerd worden uit hetzelfde project. Wanneer je dan ook langer kunt doen over het terugbetalen van de lening aan het Energiefonds, zijn de aflossingskosten per jaar lager. Dat vraagt wel om aanpassing van gemeentelijke vergunningen én meer ruimte vanuit de provincie voor het Energiefonds Overijssel (EFO).

Zon en de lange termijn

Bij de afweging om wel of geen zonneparken of -daken te ontwikkelen, is het belangrijk om te beseffen dat zo'n installatie 15 tot 20 jaar energie levert – of langer als de vergunnings- en aflossingstermijn dat toestaan. Door de huidige lage energieprijzen zien coöperaties de toekomst van zon somber in. Tegelijkertijd waren de energieprijzen in 2022 en 2023 juist hoog door de Oekraïne-crisis en andere geopolitieke spanningen. Zulke schommelingen kunnen de komende decennia ook voorkomen. Toch moeten de keuzes voor zon nú gemaakt worden, op basis van de kennis die nu bekend is. Om de lange termijndoelen te behalen is het essentieel om zon te blijven ontwikkelen, ook in deze financieel krappere tijden.

Oproep aan het Energiefonds Overijssel (EFO)

Hoewel er nog geen acute problemen zijn, maken coöperaties zich zorgen over hun liquiditeit. Ze zouden het waarderen als het EFO actief meedenkt over oplossingen om deze zorgen te verlichten.

Energiebesparing

De Trias Energetica is een lang bekende strategie voor duurzame ontwerpen. Volgens deze aanpak begin je altijd met het beperken van energieverbruik. Daarna volgt het gebruik van duurzame energiebronnen, zoals wind- of zonne-energie, en tot slot het efficiënt gebruiken van energiebronnen.

Verschillende energiecoöperaties zetten al fors in op energiebesparing. Bij veel coöperaties zijn energiecoaches actief – vaak vrijwilligers – die huishoudens helpen met kleine maatregelen, zoals het aanbrengen van radiatorfolie of tochtstrips. In steden als Hengelo en Deventer voeren coöperaties jaarlijks bij honderden huishoudens energiebesparende acties uit.

Meestal ontvangen coöperaties hiervoor een vergoeding van de gemeente.

Daarmee kunnen ze bijvoorbeeld een coördinator aanstellen of de energiecoaches betalen.

Deze aanpak is ook een manier om als coöperatie en gemeente letterlijk ‘achter de voordeur’ te komen. Zo ontstaat vertrouwen tussen bewoners en de partijen die werken aan de energietransitie. Bovendien helpt het coöperaties om hun ledenbestand uit te breiden en meer mensen te betrekken bij duurzame initiatieven.

Trias Energetica

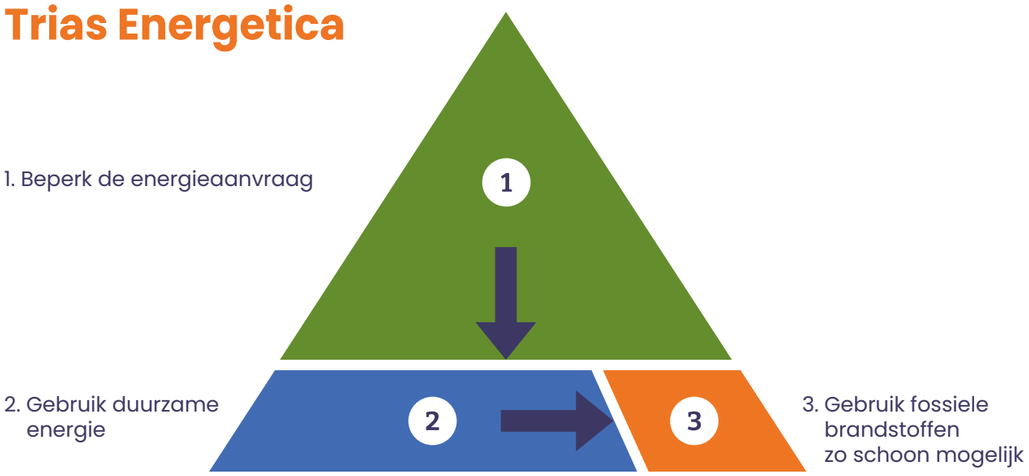

Innovatie

Energie delen

Veel energiecoöperaties hebben interesse in het concept van energie delen met hun leden (energiegemeenschappen; zie ook ‘Hoe zien LEI hun toekomst’). Landelijk zijn er nog weinig energiecoöperaties actief betrokken bij deze ontwikkelingen, maar in Overijssel zijn al twee koplopers actief in de voorbereidingsfase: Endona en Goed Veur Mekare (die deze rol heeft overgenomen van de Aardehuizen). Beide coöperaties onderzoeken hoe ze lokaal energie kunnen delen en zelf energieleverancier kunnen worden. Ze zijn ook betrokken bij Europese projecten die dit ondersteunen.

De buurtbatterij bij de Aardehuizen / foto door Robert Jan Leerink

Obstakels en uitdagingen

Het idee lijkt sterk, maar de praktijk kent nog flinke hobbels. Zo is het lastig om voldoende mensen te vinden die op hetzelfde moment energie afnemen als er lokaal wordt opgewekt (‘gelijktijdigheid’). Ook zijn er financiële en technische knelpunten, zoals de capaciteit om klantenservice te bieden, veiligheid van gebruikersdata, transportkosten van energie die ondanks de lokale levering toch gerekend worden, en het ontbreken van mogelijkheden om peak shaving (het afvlakken van pieken in verbruik) te verrekenen over meerdere aansluitingen. Deze zaken maken het lastig om pilots levensvatbaar te houden. (Zie ook het onderdeel over Enexis op pagina 23.)

Innovatie en Europese samenwerking

Naast projecten rondom lokaal energiedelen, soms met gebruik van een buurtbatterij, zijn er ook Overijsselse coöperaties betrokken bij Europese initiatieven op andere vlakken. Denk aan waterstofprojecten en visualisaties van windmolens in de woonomgeving. Deze innovatieve projecten leveren waardevolle inzichten op voor het energiesysteem van de toekomst.

Bovendien bieden ze soms een gedeeltelijke vergoeding voor de werkzaamheden: een welkome ondersteuning voor mensen die zich vaak onbetaald inzetten voor de energietransitie. Het vinden van co-financiering om deze projecten volledig te dekken is voor sommige coöperaties wel een uitdaging.

Reactie provincie:

De LEI-voucher van de provincie Overijssel is in oktober 2025 aangepast. Er kan naast elektriciteitsproductie door zonne-energie en windenergie, nu ook subsidie worden aangevraagd voor kleinschalige warmtenetten en lokale energiesystemen. Een kleinschalige warmtenet levert warmte aan maximaal 1.500 aansluitingen. Een lokaal energiesysteem is een systeem waarbij opgewekte hernieuwbare energie lokaal wordt opgeslagen en verbruikt, waarbij vraag en aanbod zo goed mogelijk op elkaar worden afgestemd. De subsidie wordt verleend voor activiteiten in de initiatief- en ontwerpfase van een energieproject, om te bepalen of een energieproject haalbaar en uitvoerbaar is.

Warmte

Gemeenten staan naast de energietransitie ook voor de uitdaging van de warmtetransitie: het verduurzamen van de manier waarop gebouwen worden verwarmd. Onlangs heeft de Tweede Kamer de Wet collectieve warmtevoorziening (Wcw) aangenomen. In deze wet is ruimte gemaakt voor zogenaamde warmtegemeenschappen. Dat betekent dat bijvoorbeeld energiecoöperaties een rol kunnen spelen in de lokale warmtetransitie.

Hoewel veel coöperaties op dit moment hun capaciteit vooral inzetten voor windprojecten, zijn ze zich bewust van de opgave rondom warmte. Gemeenten en provincie lijken het belang van een lokaal karakter in de warmtetransitie te erkennen. Energiecoöperaties hebben vaak al een vertrouwensband met inwoners, bijvoorbeeld door hun inzet van energiecoaches (zie pagina 7 voor “energiebesparing”) en kunnen daardoor een waardevolle rol spelen in deze ontwikkeling.

Een klein aantal coöperaties is al actief met warmte. Zo loopt er een pilot waarbij gebouwen worden verwarmd met waterstof, is er een idee om overtollige energie op te slaan als warmte, en zijn er plannen en projecten rondom aquathermie (het benutten van warmte uit oppervlaktewater).

Net als bij gemeenten is het aantal concrete warmte-initiatieven nog beperkt. De projecten die er wel zijn, lopen vaak tegen financiële barrières aan. Er is meestal geen geld beschikbaar voor de eerste, vaak onzekere verkenningsfase.

Samenwerkingen

Gemeenten

Een energiecoöperatie bestaat uit vrijwilligers die zich inzetten voor een duurzame energievoorziening in hun eigen omgeving. Ze nemen een uitvoerende rol op zich die aansluit bij de taken van de gemeente. Hoe gemeenten in Overijssel omgaan met ‘hun’ lokale energiecoöperaties verschilt echter sterk, en dat heeft directe invloed op het succes van de coöperaties.

De verschillen tussen gemeenten zijn groot. Sommige gemeenten zijn positief en actief betrokken, anderen zijn terughoudend of zelfs kritisch. Er worden soms toezeggingen gedaan die niet worden nagekomen, financiële steun wordt ingetrokken of garantstellingen, die een project juist vooruit zouden helpen, worden geweigerd. Ook het verloop van personeel binnen gemeenten wordt regelmatig genoemd als een belemmering voor het opbouwen van een duurzame samenwerking.

Gelukkig zijn er ook gemeenten die het anders aanpakken. Zij zien hun energiecoöperatie als een partner in de uitvoering van lokaal energiebeleid. Ze ondersteunen coöperaties financieel, bijvoorbeeld bij het inzetten van energiecoaches, het opzetten van een energieloket of een fixbrigade. Soms werken ze zelfs samen aan plannen om als gemeente zelfvoorzienend te worden in energie, zonder het hoogspanningsnet extra te belasten.

Een actieve en betrouwbare relatie tussen gemeente en coöperatie helpt beide partijen vooruit. Door elkaar te vertrouwen en samen te werken, wordt de gezamenlijke lokale energieopgave een stuk haalbaarder.

Ook bij windprojecten kunnen gemeenten veel betekenen. Door het verstrekken van leningen of garantstellingen kunnen ze coöperaties helpen om zelf te kiezen met welke partij ze in zee gaan en onder welke voorwaarden. In zowel Twente als West-Overijssel zijn er inmiddels gemeenten die op deze manier hun lokale energiecoöperaties actief ondersteunen bij de windopgave.

Natuur en Milieu Overijssel

Sinds 2012 ondersteunt Natuur en Milieu Overijssel (NMO) lokale energie-initiatieven in de provincie. Samen met de provincie Overijssel werkt NMO aan een stevige ondersteuningsstructuur, met als doel om initiatieven te helpen groeien en hun rol in de energietransitie te versterken. Daarbij is NMO ook partner op het gebied van lokaal eigendom.

NMO brengt initiatieven met elkaar in contact zodat ze ervaringen kunnen uitwisselen. Er worden bijeenkomsten georganiseerd voor kennisdeling en op inhoudelijke thema's fungeert NMO als loket: vragen van initiatieven worden beantwoord met kennis, advies of via het netwerk.

Een belangrijk onderdeel van de ondersteuning vanuit NMO is de inzet van LEI-coaches. Deze coaches hebben twee functies. Ze zijn sparringpartner voor initiatieven die inhoudelijke vragen hebben, bijvoorbeeld in de beginfase van een project. Als een initiatief kansrijk lijkt, kan het een LEI-voucher aanvragen. Voor die aanvraag is een verklaring van de LEI-coach nodig.

Inzet van LEI-coaches

De LEI-coaches zijn wekelijks actief bij lokale energie-initiatieven. Ze rekenen mee aan businesscases voor zonnedaken, denken mee over projectaanpakken of ondersteunen bij het opzetten van nieuwe initiatieven. In 2025 hebben ze tot nu toe 17 initiatieven begeleid.

LEI-voucher

In 2025 is de LEI-voucher vooral aangevraagd voor windprojecten. Omdat de windopgave veel aandacht vraagt, krijgen andere projecten minder prioriteit. Ook zijn de opbrengsten van andere soorten projecten momenteel onzeker.

Ondersteuning bij windprojecten

De provincie heeft een opdracht verstrekt om lokaal eigendom bij windprojecten te stimuleren. Deze opdracht wordt uitgevoerd door NMO, Energie Samen en Energiecoöperatie Overijssel (ECO). Energiecoöperaties die lokaal wind willen ontwikkelen, worden gekoppeld aan windexperts. Deze experts ondersteunen bij complexe vragen over financiering, juridische afspraken en het opstellen van een businesscase.

Enexis

Enexis is een van de grootste netbeheerders in Nederland. Zij zorgen er onder andere voor dat stroom en gas bij huishoudens en bedrijven terechtkomen, zijn verantwoordelijk voor het onderhoud van bestaande kabels en leidingen en breiden waar nodig het electriciteitsnet verder uit.

Netcongestie zorgt voor onzekerheid

Vanwege de toenemende vraag naar elektriciteit en de teruglevering van duurzame energie raakt het net steeds voller. Soms overstijgt de vraag naar, en het aanbod van, stroom de capaciteit van het net en is aansluiting van nieuwe duurzame energieprojecten niet meer mogelijk. We spreken dan van netcongestie. Steeds meer energiecoöperaties krijgen met de problemen van netcongestie te maken. Vooral bij grotere projecten ervaren ze veel onzekerheid: Komt er wel een aansluiting, en zo ja, wanneer?

Communicatie als struikelblok

Energiecoöperaties begrijpen dat Enexis niet alles zelf kan oplossen. Toch is er frustratie over de manier van communiceren door Enexis. Meerdere coöperaties geven aan dat het contact moeizaam verloopt of heeft verlopen en dat er beperkt wordt meegedacht met hen. Wat ze wel prettig vinden is dat hen vaker een vast contactpersoon wordt toegewezen.

Beperkte meedenkkracht

Sommige coöperaties hebben het idee dat netbeheerders in andere delen van het land actiever meedenken over lokale energieprojecten. Wat ze graag zien, is een meer betrokken en proactieve houding van Enexis. Want lokaal energie opwekken en delen, en technieken zoals peak shaving (het afvlakken van pieken in teruglevering van opgewekte energie), kunnen het net juist ontlasten. Daar heeft Enexis zelf ook baat bij.

Duidelijkheid voor windprojecten

Voor coöperaties die nu starten met windenergieprojecten is er dringend behoefte aan duidelijkheid. Niet dat de aansluiting morgen geregeld moet zijn, maar ze moeten wel weten waar ze over acht jaar aan toe zijn, wanneer de windmolens gaan draaien. Die duidelijkheid is cruciaal om financiering te krijgen voor de ontwikkelfase vanuit bijvoorbeeld het Energiefonds Overijssel. Zij stellen als voorwaarde dat er zicht op een netaansluiting moet zijn voordat ze investeren. Zonder financiering komt het project niet van de grond.

Enexis is gevraagd om een inhoudelijke reactie, maar heeft niet op dit verzoek gereageerd

Het Energiefonds Overijssel

Het Energiefonds Overijssel (EFO) helpt lokale energie-initiatieven in Overijssel met financiering. Vorig jaar was er vanuit de energiecoöperaties veel kritiek op het EFO: er was onduidelijkheid over hun aanbod en het windfinancieringsaanbod sloot niet goed aan bij de behoefte van coöperaties. Dit 'oud zeer' van de periode 2023-2024 leeft nog steeds bij de coöperaties en werd in de gesprekken meermaals aangehaald.

Nieuw aanbod en meer duidelijkheid

Toch klinkt er dit jaar vooral een ander geluid: de coöperaties zijn blij met het EFO. Vooral het nieuwe aanbod voor windprojecten (LEI-F) wordt positief ontvangen. Met dit voorstel vult EFO een belangrijk gat in de financieringsmogelijkheden voor de ontwikkelfase van windprojecten. Het Energiefonds creëerde ook meer duidelijkheid over hun rol en hun aanbod door op een tweetal bijeenkomsten voor coöperaties hun nieuwe financieringsvoorstel voor wind verder toe te lichten. Dit werd ontzettend goed ontvangen bij de coöperaties.

Korte lijnen en meedenkkracht

Coöperaties ervaren het contact met het EFO als prettig. De communicatie tussen beide partijen verloopt vlot. Daarnaast denkt het Energiefonds actief mee over samenwerkingen met andere partijen en creatieve financieringsoplossingen, zoals bijvoorbeeld het gelijktijdig financieren van meerdere projecten.

Voorwaarden voor financiering

Tegelijkertijd vinden ze de administratieve last rondom, en voorwaarden voor financieringsaanvragen fors. Daarbij kunnen sommige energiecoöperaties de relevantie van sommige elementen in de aanvraag niet helemaal volgen.

Een andere voorwaarde voor ontwikkelfinanciering door het EFO is zicht op een netaansluiting. Zonder deze financiering kan een windproject niet van start. Vandaar dat energiecoöperaties, die bezig zijn met windontwikkeling, sterk behoefte hebben aan zicht op een netaansluiting. Deze hoeft er bij de start van de ontwikkeling nog niet te zijn, maar wel wanneer de windmolens er over een jaar of acht staan.

Liquiditeitszorgen door lage energieprijzen

Door de lage energieprijzen staan veel (coöperatieve) energieprojecten financieel onder druk. Voorlopig is er nog geen acuut probleem, maar er zijn wel zorgen over de liquiditeit. Coöperaties hopen dat het Energiefonds hierin mee kan denken en helpen bij creatieve oplossingen, zoals het verlengen van de looptijd van de lening of het uitstellen van aflossingen.

Reactie Energiefonds Overijssel:

Het is erg fijn om te horen dat de coöperaties blij zijn met EFO. Sinds begin dit jaar zijn we bijna dagelijks met coöperaties in gesprek over ons nieuwe windfinancieringsaanbod. In deze gesprekken reageren coöperaties nagenoeg altijd positief op het aanbod. Het is mooi om dit bevestigd te krijgen in de jaarlijkse belronde van NMO. Tegelijkertijd zijn we ons bewust van de uitdagingen waar (coöperatieve) energieprojecten op dit moment mee kampen. Voor projecten in ontwikkeling vormt netcongestie een grote uitdaging en voor projecten in exploitatie de lage – en vaak zelfs negatieve – energieprijzen. Samen met de coöperaties denken we hierbij zoveel mogelijk in oplossingen.

Hoe ziet LEI hun toekomst?

Tijdens de jaarlijkse belronde vroegen we lokale energie-initiatieven hoe zij hun toekomst zien. Wat zijn volgens hen de kansen en zorgen? En in welke richting willen ze zich ontwikkelen? Het beeld dat naar voren komt is gemengd: energie-initiatieven zien zowel kansen als bedreigingen.

Energiegemeenschappen of lokaal energiebedrijf

De verwachtingen rondom energiegemeenschappen zijn hoog. In juridische zin vallen de meeste Nederlandse energiecoöperaties al onder deze term, maar het idee erachter gaat verder: niet alleen lokaal stroom opwekken, maar die ook direct leveren aan de eigen gemeenschap. Veel energie-initiatieven zien een toekomst voor zich waar zij zelf opgewekte energie lokaal leveren.

Zodat de energie-initiatieven zich explicieter kunnen inzetten voor haar leden, door energie tegen lagere tarieven te kunnen leveren aan de consument. Het lokaal leveren van energie is op dit moment nog niet wettelijk toegestaan. Eén coöperatie verwoordde het treffend: als de ontwikkeling van energiecoöperaties de komende twintig tot dertig jaar doorgaat zoals in de afgelopen jaren, dan zijn zij de gemeentelijke energiebedrijven van de toekomst.

Verschillende coöperaties benadrukken dat zij een partij willen zijn waar inwoners vertrouwen in hebben. Zij willen een band opbouwen met inwoners via bijvoorbeeld energiebesparingsmaatregelen, zodat de inwoners vertrouwd raken met de energiecoöperatie en de energietransitie. Dat vertrouwen kan ook helpen bij de stap naar opwek.

Koplopers in energiedelen:

Goed veur Mekaar uit Olst-Wijhe met woonproject 'Aardehuizen' en de energiecoöperatie Endona uit Raalte. Zij doen mee aan een experiment waarbij lokaal energie delen mogelijk wordt gemaakt. Dat vraagt om pionierswerk. Zo hebben de Aardehuizen dit jaar een buurtbatterij geplaatst, al zijn er nog juridische en praktische obstakels om daadwerkelijk energie te kunnen delen.

Onduidelijkheid definitie energiegemeenschap

Veel energiecoöperaties die een toekomst zien als energiegemeenschap vinden het ook nog lastig om precies uit te leggen wat een energiegemeenschap is. Er worden op Europees niveau definities gegeven, maar deze sluiten aan op wat een energiecoöperatie al kan.

Aardehuizen omschreef het verschil tussen een energiecoöperatie en een energiegemeenschap treffend als 'van de gemeenschap' (lokaal eigendom) of 'voor de gemeenschap' (eigen energie zelf gebruiken).

Onzekerheid over inkomsten en nieuwe projecten

Verschillende energiecoöperaties maken zich zorgen over de inkomsten van hun opwekprojecten. De stroomprijzen vallen tegen, energieleveranciers schroeven hun tarieven terug en de SCE en SDE worden steeds lager. Dit creëert onzekerheid over de financiële positie in de toekomst en nodigt niet uit tot het initiëren van nieuwe projecten.

Deze onzekerheid maakt ook dat enkele energiecoöperaties twijfels over hun toekomst uitspreken. Als aflossing van projecten in het geding komt, ontstaan er zorgen. Wanneer er geen nieuwe projecten komen, twijfelt men aan de eigen toegevoegde waarde.

Verbreding van de inzet

Een interessante ontwikkeling is een verbreding van activiteiten. Zo heeft een energiecoöperatie 3 kilometer heggen geplaatst met 10 vrijwilligers. Een andere coöperatie heeft grond gekocht waar een park kan komen, met fruit- en notenbomen en een veldje waar kinderen kunnen spelen.

Dit initiatief is tot stand gekomen door in het dorp ideeën op te halen en een landschapsarchitect te betrekken.

Aanbevelingen

Lokale energiecoöperaties spelen een serieuze rol in de energietransitie in Overijssel. Ze werken aan projecten die het net kunnen ontlasten, zoals batterijopslag en lokaal energie delen. Juist daarom is het belangrijk dat betrokken partijen, zoals Enexis, provincie en gemeenten, bereikbaar zijn, meedenken en ondersteuning bieden. We hebben op basis van het contact met de lokale energie-initiatieven een aantal aanbevelingen voor deze partijen opgesteld.

Wees bereikbaar en denk proactief mee

ENEXIS

Door capaciteitsgebrek op het net én bij personeel is intensief contact met alle partijen lastig. Toch is het belangrijk dat Enexis energiecoöperaties actief ondersteunt. Veel initiatieven hebben ideeën die het net kunnen ontlasten. Denk aan lokale levering van energie of opslag in batterijen. Enexis zou energiecoöperaties daarom bij moeten staan en proactief met hen meedenken.

Geef snel duidelijkheid over netaansluiting bij windprojecten

ENEXIS

Voor de financiering van windprojecten is het cruciaal dat er snel duidelijkheid komt over de mogelijkheid tot een netaansluiting. Niet alleen voor de businesscase, maar ook voor de motivatie van lokale vrijwilligers. Dat de aansluiting niet direct wordt aangelegd is begrijpelijk, maar zorg dan op z'n minst voor helderheid over het tijdspad en denk mee over alternatieven als een standaardoplossing niet mogelijk is.

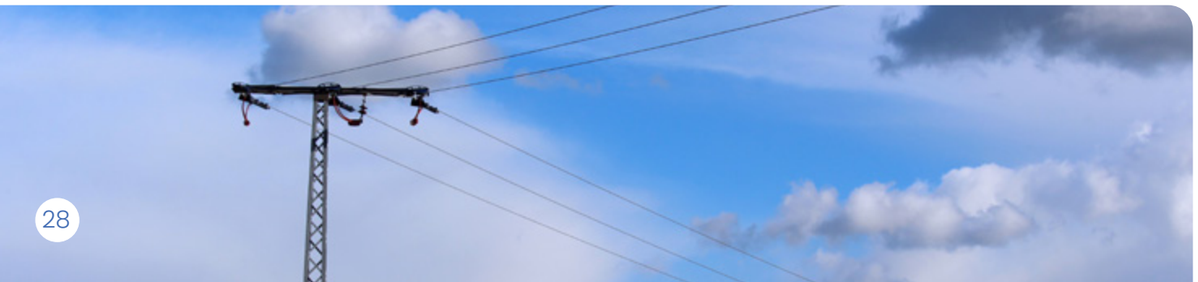

Herzie de anterieure overeenkomst en provinciale kosten

PROVINCIE

Energiecoöperaties zijn belangrijke partners in het behalen van de RES-doelen. Provincie en coöperaties staan zij aan zij in de ontwikkeling naar een energieneutraal Overijssel. Toch ervaren zij de toon en voorwaarden van de anterieure overeenkomst, die nodig is voor windprojecten, als afstandelijk en zwaar. De kosten zijn hoog en moeten al in een vroege, risicovolle fase worden betaald. Dit brengt de haalbaarheid van projecten in gevaar.

Neem een voorbeeld aan andere provincies: maak het proces van beoordelen en begeleiden efficiënter en pas de kosten aan op de schaal van het project. Maar vooral: zie en behandel coöperaties als gelijkwaardige partners in de duurzame ontwikkeling van Overijssel.

Wees een stabiele partner voor energiecoöperaties

PROVINCIE

De omstandigheden voor coöperaties zijn onzeker: de windopgave vraagt veel capaciteit, stroomprijzen zijn laag en het is lastig om voldoende vrijwilligers te vinden. Juist nu is het belangrijk dat de provincie een stabiele en betrouwbare partner is, die zorgt voor structuur en continuïteit.

Onderzoek maatwerk voor zonprojecten

ENERGIEFONDS OVERIJSSEL

PROVINCIE

De financiële haalbaarheid van zonprojecten staat onder druk. Door lage opbrengsten is het voor sommige coöperaties lastig om leningen terug te betalen. Onderzoek daarom of er maatwerk mogelijk is, bijvoorbeeld door met duidelijke afspraken de exploitatieduur en de aflostermijn voor de lening te verlengen.

Werk samen met en ondersteun coöperaties

GEMEENTEN

Gemeenten en energiecoöperaties kunnen elkaar versterken. Gemeenten bepalen de koers, coöperaties werken van onderop met draagvlak uit de buurt. Door coöperaties te zien als uitvoerende partners in de energie- en warmtetransitie, ontstaat meer betrokkenheid. Gemeenteambtenaren leren veel van coöperaties, terwijl die hun werk vaak vrijwillig doen en kosten maken voor externe expertise. Ondersteun hen dus niet alleen met woorden, maar ook met financiële middelen.

Sta garant voor windprojecten

GEMEENTEN

Windprojecten zijn kostbaar en coöperaties kunnen dit niet uit eigen middelen financieren. Ze lenen bij het Energiefonds Overijssel. Een deel van het geld wordt risicovol geleend. Hiervoor moet de coöperatie een flinke opslag betalen, tenzij de gemeente garant staat. Met zo'n garantstelling wordt de kans flink vergroot dat een windproject in lokaal eigendom gerealiseerd kan worden, én wordt de businesscase ruimer, waardoor er meer middelen terug kunnen vloeien naar de lokale gemeenschap. Staat een gemeente niet garant, dan verkleint dit de kans op lokaal eigendom. Wordt het project volledig door een commerciële ontwikkelaar gefinancierd, dan zijn er minder zeggenschap en financiële voordelen voor de lokale omgeving. Ook wanneer een gemeente liever geen windmolens heeft, biedt een garantstelling dus voordelen. Een alternatief kan zijn om niet garant te staan, maar zelf de lening te verstrekken aan de coöperatie. Zo hoef je niet alleen te betalen wanneer het misgaat, maar kan je ook meeprofiteren bij een succesvol project. Enkele Overijsselse gemeentes doen dit reeds of overwegen het.

Houd het langetermijndoel in het oog

GEMEENTEN

ENERGIEFONDS OVERIJSSEL

PROVINCIE

Voor wind wordt een inhaalslag gemaakt; voor zon heerst het gevoel dat we er bijna zijn. Het doel voor 2030 is echter slechts een tussendoel. Om naar het einddoel voor 2050 te bewegen, is er nog veel meer nodig. Energieprojecten die nu worden gerealiseerd, leveren de komende 15-20 jaar energie op die we hard nodig hebben. Ook nu de businesscase krap is, is het van belang coöperaties te blijven ondersteunen zodat ze door kunnen gaan met het realiseren van lokale energieprojecten.

Contact

Heb je vragen of wil je meer informatie?
Neem dan contact op met:

Mattijn Kroos
m.kroos@natuurenmilieuoverijssel.nl
06 34 65 42 14

www.LokaleEnergieOverijssel.nl

LOKALE ENERGIE
OVERIJSSEL
Natuur en Milieu Overijssel

Lokale Energie Overijssel is een onderdeel
van Natuur en Milieu Overijssel

Natuur en Milieu Overijssel
Aan de Stadsmuur 79-83
8011 VD Zwolle
038-425 09 60
www.natuurenmilieuoverijssel.nl

natuur en milieu overijssel